

FRAMING / RE-FRAMING

'Het kwaliteitsargument: de valse tegenstelling tussen etniciteit en/of gender en de kwaliteit van het werk' – in gesprek met Charl Landvreugd

Objectieve taal bestaat niet, ze is hoe dan ook gevormd door de omgeving waar ze in is groot gebracht of in wordt uitgesproken. We voelen, denken, ruiken en zien in allerlei gelaagde structuren, maar de woorden die daar vervolgens voor worden gekozen, zijn altijd een interpretatie van dat wat we eigenlijk bedoelen. In geschreven taal is deze transformatie nog meer aan de hand en al helemaal wanneer het doel is dat een ander de tekst lezen zal. In woorden gedrukt op papier of getypt op een scherm, wil de schrijver ervan tot de kern komen, het overbodige achterwege laten en met de zinnen die zijn genoteerd een zekere indruk maken of duidelijkheid scheppen. Dat is direct ook de blinde vlek van het geschreven woord en daarmee van de journalist, schrijver of redacteur.

Kunstenaar Charl Landvreugd trok vier jaar geleden naar London voor zijn PHD en deed jarenlang diepgaand onderzoek naar de Nederlandse cultuur waarin hij ook een grote rol aan het gebruik van taal geeft. Ik besloot hem te interviewen over dit onderzoek en al vrij snel werd duidelijk dat er in dit gesprek en de geschreven tekst die daaruit voortkwam, die problematische transformatie duidelijk zichtbaar werd. Daar waar Landvreugd nuance bracht, wilde ik concreet worden en de dingen die hij zei tussen neus en lippen door om uitspraken te verduidelijken, noteerde ik zwart op wit.

In een gesprek over ras, cultuur, achtergrond en identiteit is het van belang om juist heel precies te zijn in wat er wel en niet wordt opgeschreven. Toen ik het interview naar Landvreugd stuurde ter controle, maakte hij in Word correcties en ik ging daar weer overheen. De kunstenaar twijfelde vervolgens of hij de tekst eigenlijk wel gepubliceerd wilde hebben, ik had het wel heel recht toe recht aan opgeschreven en mijn interpretatie van zijn woorden was gekleurd door mijn westers gevormde, witte blik die verlangde naar een mate van eenduidigheid. Hier gebeurde letterlijk wat hij onderzocht had, het niet publiceren zou dus tegelijkertijd ook een gemiste kans zijn.

Charl Landvreugd opperde het idee de tekst wél te publiceren, maar dan met onze correcties erbij. Somme zinnen zijn doorgekrast, sommige woorden onleesbaar en sommige antwoorden zijn aangevuld. Juist om aan te tonen hoe transformatie tussen gedachten, een gesprek en het geschreven woord werken en om de lezer te laten zien hoe erg de behoefte in onze westerse journalistiek heerst om gelaagde, meerstemmige opvattingen, te veranderen in een chronologisch narratief met een kop en een staart.

Vorige week, op woensdag 31 januari, werd bekend dat kunstenaar Charl Landvreugd behoort tot één van de nieuwe leden van de Akademie van Kunsten. De plek voor debat over de waarde van kunst in de samenleving en over de relatie tussen kunst en wetenschap. Zijn werk speelt zich dan ook af op het snijvlak van kunst, wetenschap en de maatschappij en in de lente van 2019 zal hij zijn PHD aan de Royal College of Art in Londen behalen. In zijn werk denkt hij na over de Nederlandse kunst en cultuur en daarbij gaat hij uit van een hybride culturele subjectiviteit. "Puurheid bestaat niet."

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:37

Met opmaak: Markeren

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:02

Met opmaak: Regelaafstand: Anderhalf

Lieneke Hulshof 13/2/2019 13:48

Met opmaak: Lettertype:Cursief

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:39

Verwijderd: -

... [1]

Lieneke Hulshof 13/2/2019 13:45

Met opmaak: Lettertype:11 pt, Niet Vet, Niet Cursief

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:41

Verplaatst (invoeging) [1]

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:41

Verwijderd: D

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:54

Verwijderd: identiteit

movt nr. 9: Framing / Re-framing, Charl Landvreugd ism Lieneke Hulshof voor Mr Motley, feb/maa 2019, www.landvreugd.com

Genoeg reden om met Charl Landvreugd in gesprek te gaan over wat die relatie tussen kunst en wetenschap nou precies betekent, of het onderscheid wel zo duidelijk gemaakt moet worden en over de vraag waarom hij naar Londen ging om de Nederlandse cultuur te kunnen onderzoeken.

Voor je promotie aan het Royal College of Art in Londen heb je onderzoek gedaan naar Nederlandse Afro-kunstenaars en naar de vraag wat er gebeurt met het subject dat leeft op het snijvlak van de trans-Atlantische Afrikaanse diaspora en het Europese continent? Vragen als welke nieuwe cultuur daaruit ontstaat en hoe we die kunnen benoemen, stelde jij binnen dit onderzoek. Welke belangrijke bevindingen heb jij gedaan?

Door heel specifiek te kijken naar kunstenaars met een Afro achtergrond zegt het onderzoek iets over alle kunstenaars met een migratie achtergrond. Eén van de bevindingen die echt van belang is, is dat we nog geen taal hebben om Nederlandsheid te spreken die niet wit is. Wat in het onderzoek naar voren komt is dat de zogenaamde daar-droom (Ad van Rosmalen, 1989) altijd aanwezig is bij beoordeling van het werk. In het verdere onderzoek richt ik me op wat dan in het Engels heet a *people-yet-to-come*, mensen die er eigenlijk al zijn. Op welke manier kun je dit 'er-zijn' dat zichzelf cultureel aan het vormgeven is omschrijven zonder het al meteen vast te leggen in kaders die we nu al begrijpen? Het is een er-zijn waarbij het raciale, etnische en culturele deel van de kunstenaar hun 'oorsprong' vindt in verschillende plekken. Ervan uitgaand dat de 21ste eeuw de eeuw is van migratie, zal in de kunst dit steeds meer gaan spelen.

En wat bedoelde Ad van Rosmalen precies met de zogenaamde daar-droom?

De daar-droom gaat over culturele invloed. Voor mensen met een migranten achtergrond in Nederland speelt het 'daar' altijd een rol in hun bestaan terwijl ze eigenlijk in hun dagelijkse leven vooral 'hier' zijn en in werkelijkheid weinig bezig zijn met dat specifieke daar (*met het daar wordt het land van herkomst bedoelt, red.*) Door waar we zijn opgegroeid voel ik bijvoorbeeld veel meer directe culturele verwantschap met Rotterdamers dan met burgers in Suriname. Toch is het de vermeende culturele 'Surinaamsheid' die altijd op het subject wordt geprojecteerd. De daar-droom waar van Rosmalen het over heeft, leeft dan ook voornamelijk in het hoofd van 'de ander' en wordt constant geprojecteerd op mensen met een migranten achtergrond. Je kunt het vergelijken met het begrip diversiteit dat leeft in het hoofd van de ethnische meerderheid. Voor ethnische minderheden is het

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:42

Verwijderd: daarin is hij niet oppositioneel. Maar het lijkt wel alsof hij die stempel niet kan mijden, het Nederlandse kunstklimaat dwingt hem om een zwarte kunstenaar te zijn die zich toespitst op diversiteit. Eerder schreef Rob Perrée dan ook al treffend over Landvreugd op mister Motley: "Omdat zich verzetten daartegen zinloos is, wordt zijn houding er een van: "als je een zwarte kunstenaar wilt hebben, dan kun je er een krijgen ook". Daarbij gaat hij uit van een hybride culturele identiteit. "Puurheid bestaat niet."

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:41

Omhoog verplaatst [1]: Daarbij gaat hij uit van een hybride culturele identiteit. "Puurheid bestaat niet."

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:42

Verwijderd: opnieuw

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:04

Met opmaak: Markeren

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:42

Verwijderd: moest

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:44

Verwijderd: is als lokaal (Nederlands)

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:45

Verwijderd: ik

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:46

Verwijderd: iedere willekeurige

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:46

Verwijderd: Surinaamse

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:39

Verwijderd: mij

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:29

Verwijderd:

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:48

Verwijderd: witte mensen, ofwel in het hoofd van

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:51

Verwijderd: de

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:48

Verwijderd: sculptuur

vergelijkbaar met dat jij ineens moet nadenken over zoiets als 'vrouw-heid' terwijl je vanzelfsprekend vrouw bent.

En waar refereer je naar als je het hebt over *people-yet-to-come* ?

Dat is een begrip dat mijn oude professor Simon O'Sullivan gebruikt. Het is voor mij lastig om de Nederlandse woorden te vinden voor dit begrip, maar laat ik het uitleggen aan de hand van het voorbeeld dat O'Sullivan beschrijft, Kafka kwam uit Tsjechië, maar schreef in het Duits. Omdat hij niet van oorsprong Duits sprak, moest hij de taal naar zijn hand zetten. De tekst die daaruit komt wordt door Deleuze en Guattari ook wel *minor literature* genoemd. Het is eenzelfde soort principe wanneer Surinamers zeggen 'Ik ga gaan'. Het is een taal die ondergeschikt is aan de 'gangbare' taal. Wat er gebeurt is dat deze taal, de taal van de minderheidsgroep, altijd wordt gemaskeerd door de taal van de meerderheidsgroep. Die gaat er over heen en vindt er iets van. Alsof de *minor literature*, die andere culturele stroom, niet aanwezig is. 'People yet to come, who are already there.'¹ De meerderheidsgroep maskeert een cultuur die er al is.

In mijn werk ben ik op zoek naar een nieuwe normaal ruimte. Wat hebben we daarvoor nodig? We moeten begrijpen dat Nederlandsheid niet is zoals men denkt dat het is. Mijn buurjongen heeft een Tsjechische moeder, niemand vraagt hem of hij Nederlands is. Mijn familie is al 300 jaar aan Nederland verbonden, en mij wordt het heel vaak gevraagd, dat klopt niet meer. We kunnen niet meer denken middels die oude lijnen, middels het idee dat een regionale/nationale cultuur terug te leiden is naar huidskleur.

In Nederland doen wij zogenaamd niet aan ras maar aan cultuur. We weten allemaal dat het cultuur gesprek een wassen neus is en dat dit gesprek eigenlijk over vermeende raciale en ethnische verschillen gaat. Daar zie ik mogelijkheden in omdat het gesprek rondom ras geen oplossingen biedt tot samenleven. Het idee van cultuur gebruik ik in mijn academische werk om toch ergens te komen waar het in de vorige eeuw niet gelukt is. Met het idee van cultuur zoals we dat hanteren, kunnen we de nieuwe normaal ruimte beginnen te ontdekken.

Waarom leent het idee van cultuur zich goed voor het ontdekken van die nieuwe normaal ruimte?

Omdat cultuur intrinsiek hybride is. Het idee van een originele cultuur is totaal achterhaald. Omdat het van nature hybride is, geeft dit mogelijkheden om na te denken over Nederland en over een mogelijke Europese toekomst.

Welke rol geef jij binnen je onderzoek aan het Afrofuturism?

¹ <https://www.simonosullivan.net/articles/minor-literature.pdf>

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:49

Verwijderd: Zwarte mensen denken niet na over diversiteit. Dat is het zelfde als

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:50

Verwijderd: . Dat bestaat voor jou toch niet? Dat is toch een vanzelfsprekendheid?

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:53

Verwijderd: ingewikkeld

Charl Landvreugd 5/2/2019 10:54

Verwijderd: een voorbeeld

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:30

Verwijderd: verdraaide hij de taal, zette het naar zijn hand.

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:30

Verwijderd: at

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:31

Verwijderd: ondergeschikte

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:31

Verwijderd: but they

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:33

Verwijderd: s

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:41

Verwijderd: , in Nederland wij doen

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:41

Verwijderd: ,

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:41

Verwijderd: gaat

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:41

Verwijderd: ras

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:34

Verwijderd: . Daar zie ik juist mogelijkheden in

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:35

Verwijderd: Dat neemt overigens niet weg dat het cultuurgesprek eigenlijk gaat over ras.

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:35

Verwijderd: E

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:35

Verwijderd: totale bullshit

movt nr. 9: Framing / Re-framing, Charl Landvreugd ism Lieneke Hulshof voor Mr Motley, feb/maa 2019, www.landvreugd.com

Het Afro-futurisme is slechts een uitgangspunt. Eentje die veelal vertrekt vanuit marginaliteit. Die positie aan de zijkant heb ik niet zoveel mee en denk daarom vaker en liever in Afro-hedendaagsheid.

Wanneer je goed om je heen kijkt zie je Afro-heid overal om je heen. En dit bevestigt wederom het idee dat geen enkele cultuur eenduidig is. Dit idee gaat tegen een zogenaamde originele cultuur in.

Wanneer ik denk aan de toekomst, en de kunsten, dan is het vanuit algehele hybriditeit die de basis vormt voor alles wat is en komen gaat. Vanuit dit uitgangspunt kun je dus ook kunstenaars met een migratieachtergrond als lokale kunstenaars beschouwen zonder een zogenaamde 'oorspronkelijke' cultuur die het tentoonstellingsargument (*desbetreffende principes die de basis vormen van een tentoonstelling, red.*) of de kunstkritiek in de weg zit.

Waarom was het voor jou als beeldend kunstenaar van belang om een dergelijke promotie te doen?

In mijn praktijk werd het mij duidelijk dat de bestaande manieren waarop mijn werk en dat van mijn collega's werd beoordeeld geen recht deed aan de uitgangspunten en de inhoud. Het was voor mij belangrijk om te begrijpen hoe dat komt en wat we eraan kunnen doen. Eén van de issues bij de beoordeling van het werk is de koloniale blik van West Europees cultureel superioriteitsdenken dat zich vertaalt in het zogenaamde kwaliteitsargument. Het is dus belangrijk om te begrijpen hoe dit argument werkt en een voorstel doen voor een model waarbij onder andere dit argument niet meer gemaakt kan worden.

Hoe werkt dit kwaliteitsargument? Wat zijn de kenmerken?

Het kwaliteitsargument is de valse tegenstelling tussen etniciteit/ras/gender en de kwaliteit van het werk. Als een witte man, een zwarte vrouw schildert, is dat knap. Als een zwarte vrouw, met dezelfde vaardigheden, een zwarte vrouw schildert gaat het werk ineens over identiteit en vraagt ment zich af of de kwaliteit van het werk wel voldoende is.

Is het onderscheid dat we maken tussen onderzoek doen en het kunstenaarschap eigenlijk nog wel relevant anno 2019? In hoeverre hebben we het hier niet eigenlijk over hetzelfde? Hoe zie jij de rol van (artistiek) onderzoek in het kunstenaarschap?

Dat is een lastige vraag die niet zomaar beantwoord is. Tijdens mijn bachelor *Fine Art/History of Art* aan Goldsmiths (2005-2008) waren we met een kleine groep van studenten die getraind werden in *theory/practice*. Het uitgangspunt was nieuw en ging ervanuit dat beide begrippen dezelfde praktijk

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:42

Verwijderd: uitgaat

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:42

Verwijderd: van

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:36

Verwijderd: brengt me bij

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:36

Verwijderd: Elke cultuur is in de basis al hybride.

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:44

Verwijderd: nelijke kunstenaar

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:44

Verwijderd: kwaliteit

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:39

Verwijderd: Het kwaliteitsargument wordt ook volop gebruikt

Het is ontzettend racistisch om te zeggen redenen van politieke correctheid. Daarmee zeg je indirect dat het werk niet de juiste kwaliteit heeft. En als ik dit zo stel wordt mij verweten dat ik problemen vertel die er niet zijn. Als denker en maker van kleur in Nederland is het gewoon heel ingewikkeld om je werk te doen. Daarom moest ik ook naar Londen voor dat onderzoek.

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:50

Met opmaak: Markeren

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:50

Met opmaak: Markeren

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:42

Verwijderd: Hoe kan het dat Engeland, evengoed een koninkrijk met een pijnlijk, koloniaal verleden, daarin verder is? ... [2]

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:53

Met opmaak: Markeren

movt nr. 9: Framing / Re-framing, Charl Landvreugd ism Lieneke Hulshof voor Mr Motley, feb/maa 2019, www.landvreugd.com

zijn. Het is iets wat ik nog steeds niet uitgelegd krijg omdat men er nog steeds vanuit gaat dat dit twee afzonderlijke praktijken zijn die onverenigbaar zijn. Het tegendeel wordt bewezen in hedendaagse praktijken die onderzoek als basis hebben, met name in de richting van natuur en het sociale. Desondanks heb ik voor mijn promotietraject bewust gekozen voor een klassieke PhD door middel van een these van 80.000 woorden. Dit is niet omdat ik niet geloof in *theory/practice*, maar juist om het voornoemde kwaliteitsargument dat een valse tegenstelling in stand houdt tussen etnische achtergrond en intellectuele/artistische capaciteiten. Een soortgelijk kwaliteitsargument is ook onderdeel van de tegenstelling tussen onderzoek en kunstenaarschap. Toen we in de Verlichting God hebben dood verklaard, werd de rede in het westen superieur aan het gevoel. Daardoor hebben we geen methodes bedacht of ontwikkeld om het gevoel, de emotie en het intuïtieve, in termen van meetbare waarde te kunnen beschrijven. Bij de rede is dat wel gebeurd en daar is de wetenschap uit voortgekomen. De historische superieurverklaring van de rede boven het gevoel/expressieve maakt dat we pnvoldoende meetinstrumenten hebben die dat laatste op vergelijkbare manier kan beoordelen.

In hoeverre heeft deze promotie je eigen kunstenaarschap veranderd? Ga je nu bijvoorbeeld anders te werk op het moment dat je aan een nieuw werk begint?

Het werk komt bij elke kunstenaar altijd voort uit een particuliere interesse of vraag. Zoals vele kunstenaars reageerde ik voorheen op het systeem, met name het onderdeel dat uitmaakt dat kunstenaars met een migratieachtergrond anders zijn. Door het onderzoek, en het besef dat dit een issue is dat in het hoofd leeft van de meerderheidsgroep, ben ik nu onafhankelijker geworden en maak ik proactief mijn eigen wereld. Een wereld die de vanzelfsprekendheid van mijn raciale, etnische en culturele identiteit ziet als het meervoudige subject dat het is.

Zou jij de waarde van 'het kunstenaar zijn' binnen deze promotie kunnen toelichten? Welke kwaliteiten komen daarbij kijken die de meer conservatieve wetenschappers misschien wel niet bezitten?

Mijn promotietraject was erg 'conservatieve' wetenschap, maar door er als kunstenaar in te zitten kun je de verbeeldingskracht inzetten en het onderzoek visueel maken. Het visuele aspect geeft weer andere inzichten dan wanneer het enkel tekst is. Uiteraard moet het visuele dan weer vertaald worden naar schrift, en het is juist daar dat het intellect wordt uitgedaagd te verwoorden. Belangrijker nog in dit traject was dat ik een Afro achtergrond heb. Daardoor vallen andere dingen op dan als je deze achtergrond niet hebt. Dit werd met name duidelijk omdat mijn promotie in het Engels is en sommige Nederlandse woorden, uitdrukkingen en vanzelfsprekendheden zich niet laten vertalen. Juist hier werd duidelijk en bewezen dat wij een eigen taal nodig hebben om te spreken

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:47

Verwijderd: naar waarde schatten, of

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:47

Verwijderd: geen

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:47

Verwijderd: met onder andere interviews, literatuur en archief onderzoek. Door

movt nr. 9: Framing / Re-framing, Charl Landvreugd ism Lieneke Hulshof voor Mr Motley, feb/maa 2019, www.landvreugd.com

over onze eigen gevoeligheden in de kunst. Engelstalige concepten en woorden zijn niet altijd afdoende om de Nederlandse situatie te omschrijven en of analyseren.

Kun je eens een paar van die Engelse uitdrukkingen of vanzelfsprekendheden noemen? En zijn er in de tussentijd in het Nederlands al nieuwe woorden ontstaan om deze gevoeligheden in de kunst uit te drukken?

Het woord *Native* kun je bijvoorbeeld niet vertalen. Inboorling, inlands of inheems (geboren en getogen) is waar ik op uit kan komen. Dus ik kijk er naar uit als daar een werkbare vertaling/uitdrukking voor komt of als iemand een suggestie heeft die een culturele connotatie heeft. Vooralsnog werk ik met het woord 'cultuureigen'. Dat is de reden waarom het Engels op dat gebied soms werkbaarder is. Er moet gewicht aan die vertaling worden gegeven en daar wil ik best de rest van mijn leven mee bezig zijn.

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:49

Verwijerd: Inwording

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:50

Verwijerd: het enige

Charl Landvreugd 6/2/2019 16:52

Verwijerd: .

... [3]

Charl Landvreugd 6/2/2019 15:49

Verwijerd: veel rijker